

Menswaardig leven: een onvoorwaardelijk recht... maar niet voor lang meer?

Het is dit jaar precies vijftig jaar geleden dat de OCMW's werden opgericht vanuit een duidelijke maatschappelijke opdracht: ervoor zorgen dat iedereen een menswaardig leven kan leiden. Artikel 1 van de Organieke Wet van 1976 garandeert immers voor iedereen het recht op een menswaardig bestaan. Met diezelfde bezorgdheid als uitgangspunt waarborgt artikel 23 van de Grondwet het recht op een menswaardig leven. Het zijn geen abstracte principes, maar fundamentele rechten die richting moeten geven aan ons sociaal beleid. En ze zijn beiden nog even relevant als toen.

In diezelfde wet wordt de maatschappelijk werker expliciet genoemd als degene die de taak heeft dit in de praktijk waar te maken. Velen onder ons hebben dit in de loop van de afgelopen vijftig jaar met hart en ziel gedaan. Het was en is nog steeds een eer om deze maatschappelijke opdracht mee te mogen helpen realiseren.

Het hoeft geen betoog dat de OCMW's momenteel in een context van crisis werken. Dat was al het geval tijdens de pandemie waar we als één van de weinigen onze deuren open hielden voor al wie het nodig had en zelfs nog een tandje bij staken, maar ook gedurende de daaropvolgende energiecrisis en bij de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne werden extra inspanningen gevraagd. We stonden steeds paraat.

Lange tijd leefden we in de overtuiging dat het recht op een menswaardig bestaan in steen gebeiteld stond. Nu wordt steeds duidelijker dat dit onder druk staat en zijn onvoorwaardelijke karakter dreigt te verliezen.

Concrete pijnpunten baren ons grote zorgen

Momenteel verwerken we de grote aantallen werklozen die hun uitkering verliezen, een maatregel die werd ingevoerd zonder veel overleg met de sector en die op dit eigenste moment nog steeds zorgt voor een groot aantal praktische problemen op het terrein. Bovendien zijn er onvoldoende financiële compensaties voorzien, waardoor de budgetten van lokale besturen in de toekomst nog meer zullen kreunen dan nu al het geval is. Het ontbreekt nog aan vele omkaderende maatregelen om deze opdracht naar behoren te kunnen uitvoeren.

Daarnaast stellen we een aanzienlijke toestroom vast van mensen die hun ziektevergoeding verliezen of dreigen te verliezen. Ook deze groep doet steeds vaker een beroep op de OCMW's voor ondersteuning en begeleiding, wat de druk op de dienstverlening en de maatschappelijk werkers verder verhoogt.

Tegelijk met deze gigantische beweging van een grote groep mensen richting OCMW's, met hoge verwachtingen om voor al deze mensen een geschikte plaats binnen onze arbeidsmarkt te vinden, werd in maart van dit jaar bovendien een maatregel ingevoerd die eveneens een enorme impact heeft, voor zowel maatschappelijk werkers als voor de gezinnen die zij begeleiden.

Met de recente wijziging van de berekening van bestaansmiddelen werd getracht om de cumulatie van leeflonen binnen één gezinssysteem te beperken. Als argument werd daarvoor

de familiale solidariteit aangehaald en het feit dat het inkomen over verschillende gezinsleden moet worden gespreid. Op zich is familiale solidariteit iets wat wij een warm hart toedragen, omdat we dagelijks zien hoe moeilijk het soms is als dergelijk netwerk ontbreekt. Zorgen voor elkaar is steeds meer nodig in een tijd van wooncrisis, lange wachtlijsten voor zorg en torenhoge prijzen in woonzorgcentra.

Het schoentje knelt echter precies op die plaats. De manier waarop deze wijziging op dit moment is doorgevoerd, zet net die zo belangrijke familiale solidariteit onder druk. Niet zozeer de grote gezinnen voelen de impact van deze maatregel, maar gezinnen in precare situaties die zorgen voor elkaar, voelen de impact des te meer. Grootouders die een kleinkind in een moeilijke situatie opvangen, en dat voortaan op eigen kosten moeten doen. Alleenstaande ouders met kinderen die, sneller dan goed voor hen is, het ouderlijke nest verlaten om de financiële impact van hun aanwezigheid in het gezin te verkleinen. Het zijn situaties die ondertussen duidelijk naar boven komen drijven en waar we ons zorgen over maken.

We zijn in het bijzonder bezorgd over de groep van studenten die momenteel hun studies afwerken in gezinnen met een leefloon. De huidige reglementering zorgt ervoor dat sommigen onder hen minder kansen krijgen om een opleiding aan te vatten of af te werken. Dat is geen goeie zaak, want onderwijs is één van de krachtigste hefboomen om armoede te doorbreken. Een diploma vergroot niet alleen de kansen op werk, maar versterkt ook de zelfstandigheid en maatschappelijke participatie van mensen. Wie vandaag bespaart op de kansen van studenten uit kwetsbare gezinnen, dreigt morgen de ongelijkheid verder te vergroten.

De maatregel probeert een reëel probleem op te lossen, maar doet dat op een veel te grove manier. Daardoor dreigen gezinnen die nooit het doelwit van de hervorming waren, disproportioneel getroffen te worden. Dit roept ernstige vragen op inzake proportionaliteit, het standstillbeginsel en het gelijkheidsbeginsel.

Hoewel uitzonderingen op basis van billijkheid mogelijk zijn, wordt de discretionaire ruimte daardoor zeer ruim, met het risico op uiteenlopende lokale toepassingen en rechtsonzekerheid, zeker in een context waarin OCMW's onder financiële druk staan en de politieke impact groter wordt.

En last but not least : de complexiteit van de huidige wijziging zorgt ervoor dat eens te meer maatschappelijk werkers in een kluwen terechtkomen waar het ontbreekt aan heldere en duidelijke richtlijnen. Waar ze opnieuw meer moeten bezig zijn met papieren en regels in plaats van met mensen. Het legt momenteel een zeer grote extra last op een sector die al kreunt onder de grote druk.

Rekening houdend met bovenstaande vragen wij :

- wij vragen dat de federale overheid de noodzakelijke impactcijfers publiek maakt of alsnog een volwaardige impactanalyse uitvoert over de effecten van de hervorming van artikel 34 op gezinnen en lokale besturen.
- wij vragen dat de berekening van bestaansmiddelen wordt herbekeken zodat familiale onderhoudsplicht niet automatisch wordt gelijkgesteld met effectief beschikbare

financiële draagkracht, maar enkel in rekening wordt gebracht voor zover die draagkracht daadwerkelijk en redelijkerwijs kan worden vastgesteld

- wij vragen betrokkenheid en inspraak van de OCMW's in deze evaluatie
- wij vragen de federale overheid dit alles te bekijken vanuit zorg, respect en menselijke waardigheid. De rechten, bescherming en levenskwaliteit van kwetsbare mensen moeten hierbij prioritair zijn, zoals artikel 1 van de OCMW-wet en artikel 23 van de Grondwet voorop stellen. Elke hervorming moet garanderen dat iedereen de mogelijkheid behoudt om menswaardig te leven.

Wij engageren ons voor een menswaardig leven voor iedereen

Vijftig jaar OCMW is meer dan een verjaardag.

Het is een moment om stil te staan bij de belofte waarop onze sociale bescherming is gebouwd: dat niemand aan zijn lot wordt overgelaten. Een samenleving wordt immers niet beoordeeld op hoe zij omgaat met haar sterksten, maar op hoe zij haar meest kwetsbare burgers behandelt.

Het OCMW heeft daarin in de afgelopen vijftig jaar altijd een centrale rol gespeeld. We willen die rol in de toekomst blijven opnemen, niet alleen als vangnet, maar vooral ook als springplank naar volwaardige deelname aan de maatschappij.